December 2017

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540217 Leaby

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU. Utpekande av Natura 2000 - områden bygger på krav som finns i EU:s fågeldirektiv och art- och habitat-direktiv. Syftet är att hejda utrotning av vilda djur och växter och att hindra att deras livs-miljöer förstörs. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EU:s fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom utpekandet åtar sig länderna att de utpekade värdena i områdena ska bevaras långsiktigt. Natura 2000-nätverket är en av hörnstenarna i EU:s arbete för att bevara biologisk mångfald. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. 90 av naturtyperna och drygt 100 av djur- och växtarterna i habitat- direktivets bilaga 1 och 2 finns i Sverige. Därtill häckar regelbundet cirka 60 av fågeldirektivets fåglar i vårt land.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000- område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning. Detta ska göras i särskilda bevarandeplaner eller i en skötselplan om området även är naturreservat. I planen ska det finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets arter och natur- typer, och behov av bevarandeåtgärder, t ex skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska underlätta förvaltningen av området och tillståndsprövningar enligt miljöbalken.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar för området ändras. Den ska tas fram och hållas aktuell i dialog med berörda intressenter, och det är värdefullt om den som har ny information kontaktar Länsstyrelsen. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t ex skydds- beslut för naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap. I de fall där ny kunskap har till kommit, har Länsstyrelsen för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när nästa tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man ifrån i verkligheten förekommande naturtyper, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa, även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området, om de kan påverka miljön i området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen. Mer information finns hos Länsstyrelsen, läs på webben eller kontakta en handläggare.

Kartor

Information om naturtypers utbredning och arter i ett enskilt område går att hitta med hjälp av kartverktyget Skyddad natur. Det kan nås på Naturvårdsverkets hemsida genom att söka på ”*kartverktyget skyddad natur*”. I kartverktyget söker du upp aktuellt område och klickar på namnet för mer information.

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Lena Smith

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0540217 Leaby

Kommun: Falköping

Områdets totala areal: 35,9 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-09-11

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-12-20

Markägarförhållanden:

Statligt, Naturvårdsverket
Privat.

Regeringsbeslut, historik:

SPA: Nej, pSCI: 2000-07-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området:

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6270 - Silikatgräsmarker

6410 - Fuktängar

7230 - Rikkärr

9070 - Trädklädd betesmark

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden: I Natura 2000-området Leaby är de prioriterade bevarandevärdena bevarandet av fuktängarna och rikkärren med med flera sällsynta arter. Här finns den starkt hotade och fridlysta arten stor ögontröst liksom fridlysta växter, bland annat flera olika orkidéarter i riklig mängd.

Motivering: Området är en rest från det äldre brukade odlingslandskapet där variationsrika ängs- och betesmarker utgjorde en betydande andel av arealen. I Leaby finns fortfarande stora

biologiska och kulturhistoriska värden kvar av dessa markslag och området hyser en mängd olika arter knutna till rikkärr och fuktängar. För att hejda den nedåtgående trenden av mängden välhävdade ängs- och betesmarker är det av stor vikt att bevara Leaby. Natura 2000-området utgör livsmiljö för fåglar, insekter, kärlväxter, mossor, lavar och svampar och bär en del av vårt kulturarv som är betydelsefullt att bevara och synliggöra.

Prioriterade åtgärder: Fortsatt bete och olika röjningsinsatser för att hålla undan igenväxning av sly och älggräs. Något del av området skulle kunna väljas ut för skötsel som slåtteräng.

Beskrivning av området

Natura 2000-området Leaby ligger ca 6 km sydost om Falköping vid väg 47 norr om Vartofta. Området utgörs av stora betesmarker med en stor andel artrika kalkfuktängar och rikkärr med flera sällsynta arter. Trädskiktet i området består till stor del av björk och buskskitet karakteriseras av enbuskar. Stor ögontröst är en i området viktig art som finns i de södra rikkärren och har särskilda skötselkrav. Området har länge ställvis betats ganska väl men de största delarna var för ca 10 år sedan igenväxande med älggräs och höll hastigt på att få försämrade naturvärden på grund av den otillräckliga hävden. Området är generellt fuktigare i de västra delarna än i de östra som även innehåller torra till friska naturliga betesmarker. I den östra delen, öster om diket, finns relativt stora trädklädda ytor. Natura 2000-området genomkorsas av diken som är omgrävda vattendrag. I anslutning till Natura 2000-områdets västra delar finns ytterligare områden med kalkfuktängar och öppna betesmarker, vilka bidrar till att förstärka Natura 2000-områdets naturvärden.

Leaby Natura 2000-område ligger delvis inom landskapsbildsskyddat område samt riksintresseområde för naturvården och kulturmiljövården. Fridlysta arter förekommer inom området.

Hela den nordvästra delen av Natura 2000-området utgör fastigheten Leaby 5:10. Den största delen av fastigheten, d.v.s. 14,6 ha, har restaurerats. Restaureringen skedde under åren 2011-2014 enligt en upprättad restaureringsplan. Förhållandena i områdets marker varierar men de är till största delen fuktiga till blöta och består av rikkärr och fuktängar. Restaureringen har inneburit röjning av yngre träd/igenväxningsvegetation (sly), borttagande av virke/röjningsrester, stängsling och två år med fårbete samt manuell bekämpning av ohävdsarter. Under röjningen har äldre, grova träd sparats liksom andra värdefulla träd av ask, sälg, fågelbär, björk, alm, rönn, en samt bärande buskar av nypon, olvon m.fl. Träden och buskarna finns spridda i området. Kulturspår är fåtaliga men de stenmurar som finns har röjts fram. Hela restaureringsområdet har även delats in i tre fållor för att bättre kunna styra betestrycket. Sedan 2015 betas restaureringsområdet av nötdjur. Betesdjuren är i dagsläget Highland Cattle för att påskynda processen med att minska igenväxningen. Ett betesavtal med brukaren finns beträffande betet. I den resterande delen av Leaby 5:10 bekämpas älggräset årligen genom att det slås av i juni månad.

Den södra delen av Natura 2000-området består av fuktiga betesmarker, den sydvästra delen utgörs av rikkärr. Rikkärren är mycket artrika med riklig förekomst av orkidéer som vaxnycklar, flugblomster och ängs- och blodnycklar. Här växer även stor ögontröst, som är fridlyst och enligt rödlistan starkt hotad (EN). Arten har ett särskilt åtgärdsprogram (ÅGP) för dess skötsel och bevarande. I rikkärret finns instängslade ytor för stor ögontröst. Ett visst slyuppslag förekommer.

Övriga delar, främst den östra halvan av Natura-området består av halvöppen gräsmark till mera skogsbevuxen och sluten mark. De öppnare delarna är tuviga och förekomsten av älgört är stor. De nordöstra och östra delarna betas. I den sydöstra delen utmed vattendraget Slafsan finns en del fuktängar/rikkärr samt lövskog klassade som utvecklingsmark.

Utvecklingsmark: Utvecklingsmark finns framförallt i områdets sydöstra del samt i den nordvästra delen och fördelar sig enligt följande: gräsmarker med utvecklingsmålet fuktäng (6410) ca 1 ha och mot rikkärr (7230) ca 3,9 ha; fuktig lövskog med utvecklingsmålet lövsumpskog (9080) eller nordlig ädellövskog (9020) 4 ha; silikatgräsmark (6270) 2,75 ha. Dessa marker kan med tiden och med lämplig skötsel utveckla högre biologisk mångfald. Total areal utvecklingsmark är ca 11,7 ha.

Bevarandemål

Området ska bestå av välhävdade betesmarker med bibehållen öppen karaktär utan igenväxningsvegetation.

Vad kan påverka negativt

- Ett allt för hårt betestryck kan missgynna fröspridning eller skada plantor av stor ögontröst. Även ett för svagt betestryck kan påverka förekomsten av stor ögonströst negativt genom igenväxning, beskuggning och förnaansamling. Artens kortlivade fröbank gör att den dör ut om frösättning uteblir under några få år.
- Åtgärder inom eller i anslutning till området som kan påverka områdets hydrologi, till exempel dikning eller transporter i samband med skogsbruksåtgärder.

Se även negativ påverkan under respektive naturtyp.

För den del av Natura 2000-området som ligger inom landskapsbildsskyddet Ålleberg med närmste omgivning är följande reglerat:
- Nyggnad.
- Schaktning.
- Grävning och andra förebereslser för bebyggelse.
- Anordnande av upplag.
- Täkt av matjord.
- Anläggande av enskild väg eller framdragande av luftledning över mer än en stolpe.

Bevarandeåtgärder

Förutom vad som i övrigt gäller enligt miljöbalken och annan miljölagstiftning krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken). Om en verksamhet/åtgärd påverkar ett Natura 2000-område så kan denna vara tillståndspliktig även om den utförs utanför Natura 2000-området.

Skydd:
- Förutom Natura 2000-bestämmelserna omfattas ungefär halva området av landskapsbildsskydd - Ålleberg med närmaste omgivning. Den södra halvan har inget skydd förutom Natura 2000-bestämmelserna.
- Utredningsområde för bildande av naturreservat - Leabykärret.
- Fridlysta arter finns inom området.

Riksintressen m.m.:
- Riksintresse för naturvård - Ålleberg, Åslesänkan och nordöstra Falbygden.
- Riksintresse för kulturmiljövården - Kambrosilurområdet.
- Nationellt värdefulla ängs- och hagmarker - Leabykärren (både norra och södra kärret).
- Nationellt värdefulla odlingslandskap - Falköping (ej den östra delen av Natura-området).
- Regionalt värdefulla odlingslandskap - Karleby och Slöta samt Falekvarna (ej den östligaste

delen).
- Åtgärdsprogram (ÅGP) finns för arten stor ögontröst.

Skötsel:
- Förstärkt betestryck, gärna kombinerat med slåtter, är positivt för rikkärrens flora och för att motverka de slyuppslag som förekommer.
- Förstärkt betestryck kan behövas i samband med slyröjning samt vid eventuella gallringar i träd- och buskskiktet för att förhindra röjgödslingseffekter.
- Miljöstöd med åtagandeplan för särskild skötsel enligt landsbygdsprogrammet 2016-2020, finns för ett område i mitten av västra sidan av Natura 2000-området och en åtagandeplan för skötseln är knuten till ersättningen. Ett långsiktigt skötselavtal, naturvårdsavtal eller en åtagandeplan för betesmarker och slåtterängar med särskild skötsel bör finnas även efter 2021 för hela eller delar av området.
- Ett sköteslavtal med en brukare finns för år 2017 gällande totalt ca 16,5 ha mark inom Natura 2000-området. Området sammanfaller med fastigheten Leaby 5:10. Området ska enligt avtalet betas under betessäsongen, från ungefär mitten av maj.

Stor ögontröst, skötsel:
- Skötsel av stor ögontröst i enlighet med åtgärdsprogrammet för arten: För att säkerställa förekomsten av stor ögontröst bör betet fortsätta och anpassas i dess växtplatser så att den hinner blomma och sätta frö. I rikkärrets södra del har en yta ca 2,5 ha stor stängslats in i vilken det ska vara betesfritt mellan den 15/6 - 15/8. Ytan är sedan tänkt att slås och efterbetas, den kan med fördel även betas före den 15/6.
- Betestrycket bör inte vara för hårt för att undvika skador på småplantor av stor ögontröst. Alternativ skötsel som skulle kunna gynna stor ögontröst är slåtter. Den bör i så fall ske sent på säsongen, i slutet av augusti eller i början av september, och höet bör få torka på plats och fröa av sig. Efterbete är inte alltid nödvändigt, då det kan kan orsaka tramp och bete av kvarlämnade fröställningar.
- För stor ögontröst, se även under naturtypen rikkärr, 7230.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet:

6270 - Silikatgräsmarker

Areal: 1,795 ha. Arealen ej fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 7,7 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Naturtypen finns som ett stråk centralt i området, i det nordvästra hörnet nära vägen samt som ett större område i den nordöstra delen. I den nordöstra delen finns relativt gott om träd samt även en del ohävdsarter som älggräs. De två andra områdena saknar i stort sett träd. Typiska arter förekommer i områdena, i det mindre området i nordväst finns exempelvis arterna backtimjan och kattfot. Markerna betas. Delar av markerna har ingått i det restaureringsarbete som skett i Natura 2000-området under senare tid.

Utvecklingsmark: Mellan de två områdena med silikatgräsmark finns ca 2,75 hektar gräsmark, glest trädbevuxen, som utgör utvecklingsmark med utvecklingsmålet silikatgräsmark (6270).

Generell beskrivning av naturtypen: Artrika, hävdpräglade gräsmarker nedanför trädgränsen på torra till friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0 - 30%. Silikatgräsmarker är den vanligaste betesmarkstypen i Sverige och har vanligen en örtrik markvegetation. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat. Typiska arter är blåsuga, slåttergubbe, darrgräs, jungfrulin, slät dyngbagge (m.fl. dyngbaggsarter), månhornsbagge, vårtordyvel, ängspärlemorfjäril, smultronvisslare, slåttergräsfjäril m.fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, uppluckrad gräsvål samt konkurrens från ohävdsarter och främmande arter. Naturtypen är även känslig för förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och för minskade populationer av karakteristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen av Silikatgräsmarker (6270) ska vara minst 7,7 hektar.
Regelbunden hävd ska påverka området, genom årligt bete (helst med nötdjur) (ej vintertid), eller genom slåtter och efterbete. Ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. fjolårsgräs) ska finnas i området efter vegetationsperiodens slut. Typiska och karakteristiska arter samt andra naturligt förekommande arter ska finnas och föryngra sig. Naturtypen ska ha en ostörd hydrologi och näringsstatusen i marken ska vara naturlig. Träd- och buskskikt förekomma i måttlig mängd och ha en naturlig fördelning. Varken vedartad eller örtartad igenväxningsvegetation ska förekomma mer än i begränsad utsträckning. För naturtypen främmande arter ska inte förekomma. Värdefulla träd och buskar, t.ex. bärande och blommande träd/buskar, hålträd, hagmarksträd, gamla träd, busksnår etc. ska förekomma. Typiska och karakteristiska arter ska finnas tämligen allmänt.

Negativ påverkan

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt.

- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan och bör därför bara användas vid behov.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Bevarandeåtgärder

- Fortsatt röjning av igenväxningsvegetation samt viss utglesning av trädskiktet i det östra området samt i området med utvecklingsmark.
- Fortsatt årligt bete.
- Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

Se även bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Det lilla området i det nordvästra hörnet av Natura 2000-området samt det centrala stråket med silikatgräsmark har gynnsamt bevarandetillstånd. Det nordöstra, stora området har icke fullgott bevarandetillstånd.

Med fortsatt hävd såsom bete och röjningsinsatser, kommer bevarandetillståndet i den östra silikatgräsmarken samt i utvecklingsmarken att förbättras med tiden.

6410 - Fuktängar

Areal: 2,2 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 3,9 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Fuktängar finns i områdets västra delar samt centralt i området. Naturtypen restaurerades under åren 2011-2014 och har nu miljöstöd enligt landsbygdsprogrammet för särskilda värden (7,97 ha inkl. areal för rikkärren). Naturtypen hävdas med bete. Fuktängarna hyser en lång rad ängs- och betesmarksväxter som förutom de typiska arterna som beskrivs nedan, bland annat är; backsmultron, klasefibbla (rödlistad, nära hotad, NT), låsbräken, prästkrage och rödkämpar. Ohävdsarter som älggräs och hallon förekommer också på vissa ställen.

Under gräsmarksuppföljningen 2009 hittades följande typiska arter i fuktängarna: Blodrot, darrgräs, gökblomster, hirsstarr, slankstarr, ormrot, smörbollar (fridlyst), sumpmåra, ängsskallra och ängsnycklar (fridlyst). Andra hävdgynnade arter som förekommer är bland annat backsmultron, låsbräken (rödlistad som nära hotad, NT), klasefibbla (nära hotad, NT) och saltört.

Utvecklingsmark: Centralt i Natura 2000-området längs med ett mindre vattendrag finns mark som med lämplig skötsel och med tiden kan utvecklas mot fuktäng (fuktäng 6410). Total areal uvecklingsmark med utvecklingsmålet fuktäng är ca 0,75 ha.

Generell beskrivning av naturtypen: Hävdpräglade fuktängar med blåtåtel eller starr nedanför trädgränsen. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0 - 30%. Hävdgynnade arter ska finnas. Två undertyper finns: a) Fuktängar på neutrala till alkaliska, kalkrika jordar med ett varierande vatteninnehåll, ofta relativt artrika. Här ingår bl.a. "kalkfuktängen" (6411). b) Fuktängar på surare jordar, ibland torvrika med blåtåtel, tåg- och starrarter (6410). Typen varierar beroende på hävd och hävdintensitet. Typiska arter, exempel:
6410: Jungfru Marie nycklar, gökblomster, stagg, granspira m fl.
6411: Hårstarr, ängsstarr, ängsnycklar, vildlin, tätört m.fl.
Gemensamma: darrgräs, hirsstarr, ormrot, slåtterblomma, svinrot, gulärla, storspov, rödbena, toftsvipa.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, uppluckrad gräsvål samt konkurrens från ohävdsarter och främmande arter. Naturtypen är även känslig för förändrad hydrologi som t.ex. förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och för minskade populationer av karaktäristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen Fuktängar ska vara minst 3,9 hektar.
Regelbunden hävd genom bete med (helst med nötkreatur) (ej vintertid) eller slåtter och efterbete ska påverka området. Ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. fjolårsgräs) ska finnas i området efter vegetationsperiodens slut. Typiska och karakteristiska arter samt andra naturligt förekommande arter ska finnas och föryngra sig. Hydrologin ska vara naturlig och markfuktigheten tillräcklig. Det ska inte finnas några avvattnande eller tillrinnande diken eller markskador eller andra avvattnande anläggningar som medför negativ påverkan. Näringsstatusen i marken ska vara naturlig. Krontäckningen av träd och buskar ska vara liten. Varken vedartad eller örtartad igenväxningsvegetation ska förekomma mer än i begränsad utsträckning. För naturtypen främmande arter ska inte finnas. Enstaka värdefulla träd, t.ex. bärande och blommande träd, hålträd, hagmarksträd, gamla träd särskilt av trädslagen sälg och

alm ska förekomma. Enstaka värdefulla buskar t.ex. bärande och blommande buskar, snår och brynbildande buskar ska finnas. Typiska och karaktäristiska kärlväxter ska finnas i allmänriklig mängd.

Negativ påverkan

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt. Risken för överbete är dock inte lika stor i fuktiga marker som i torra.
- Den fuktiga marken gör att grässvålen är extra känslig för tramp från tunga djur.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan och bör därför bara användas vid behov.
- Kväveläckage från angränsande marker kan påverka floran negativt.
- Dräneringar som torkar ut naturtypen.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis skogsplantering, dikning och täktverksamhet.
- Gödslings- och försurningseffekter från nedfall av luftburna föroreningar påverkar floran negativt.

Se även negativ påverkan för området som helhet.

Bevarandeåtgärder

- Vid kraftiga uppslag av älggräs bör dessa bekämpas manuellt, helst i juni när växten är 3 - 5 dm hög för att uppnå god effekt. Älggräset har då inte hunnit blomma och växten har inte hunnit lagra någon näring i roten, vilken på så sätt försvagas då lövverket tas bort. Djuren kan sedan beta återväxten direkt efter slåttern och djurens tramp missgynnar älggräsets rotsystem ytterligare.
- Betet bör styras efter mängden slyuppslag, mängd foder och markens hållbarhet i fuktängarna.
- Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

Se även bevarandeåtgärder området som helhet.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är gynnsamt.

7230 - Rikkärr

Areal: 6,4 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Rikkärren finns framför allt i områdets centrala och sydvästra delar. I rikkärren växer spridda träd och buskar och hela arealen betas av nötdjur. En åtagandeplan som hör samman med miljöstödet (2016 - 2020) finns för rikkärren inom fastigheten Leaby 5:10. Typiska arter som noterats förekomma (bl.a. i gräsmarksuppföljningen 2009) är följande: flugblomster, gräsull, honungsblomster (rödlistad sårbar, VU), majviva, näbbstarr, tätört, ängsnycklar och späd skorpionmossa. Även karaktärsarterna slankstarr och guldspärrmossa har noterats. Fridlysta arter som finns i rikkärren är: gullviva, nattviol, samtliga orkidéarter, smörbollar, tibast och stor ögontröst. Förutom de typiska och fridlysta arterna finns hävdgynnade kärlväxter som darrgräs, hirsstarr, kärrspira, jungfrulin, nattviol, ormtunga, svinrot, ängsvädd m.fl. I rikkärren förekommer relativt mycket slyuppslag.

I de norra delarna av rikkärren förekommer många olika hävdgynnade ängs-och betesmarksväxter och rikligt med olika arter av orkidéer. Under 2016 noterades ca 300 vaxnycklar, ca 600 ängs/blodnycklar och 15 flugblomster. Dessa delar ingår i det område som restaurerades under åren 2011-2014.

I det södra rikkärret noterades under 2016 ca 450 vaxnycklar, ca 5000 ängs- och blodnycklar och ca 120 flugblomster. Även arten tibast växer i området. Här förekommer också igenväxningsvegetation som sly och buskar då området betas extensivt. Slåtter planeras i denna del i slutet av juli detta år (2017), området betas inte före slåttern. Även här förekommer rikligt med hävdgynnade gräsmarksarter.

I Natura 2000-områdets rikkärr växer arten stor ögontröst som är fridlyst och enligt rödlistan starkt hotad (EN). Arten förekommer både i det norra och i det södra rikkärret. Arten har ett särskilt åtgärdsprogram (ÅGP) för dess skötsel och bevarande. I det södra rikkärret, som idag (2017) hävdas med extensivt bete, finns för arten en instängslad yta som är ca 2,5 ha stor. Betesregimen anpassas så att artens växtplatser inte betas under perioden 15 juni - 15 augusti då stor ögontröst blommar och sätter frö. Buskar röjdes under 2016 i detta delområde. Arten skulle alternativt kunna skötas med slåtterängsbruk, då med sen slåtter i slutet av augusti eller början av september.

Utvecklingsmark: I de igenvuxna östra delarna av Natura 2000-området finns mindre områden med rikkärr vilka är i behov av restaurering (se under rubriken Beskrivning på områdesnivå).

Generell beskrivning av naturtypen: Rikkärr är artrika myrar med hög halt av mineraler och ett högt pH, ofta pH 6-8. Kärren kan förekomma friliggande i skog eller öppen mark eller som laggkärr vid mossar, som element i sträng-flarkkärr, blandmyrar och aapamyrar. Rikkärr finns även i kanterna av kalkrika och näringsfattiga sjöar, vid kusten, eller i anslutning till källor. Kärren har en mycket speciell flora och fauna som varierar med t ex krontäckningsgrad, kalkhalt och näringsförhållanden. Här finns många specialiserade arter, varav många är hotade. Rikkärrens bottenskikt domineras ofta av så kallade brunmossor, men förekomst av vitmossor är också vanligt. Många rikkärr är rika på orkidéer, men även andra kärlväxter som trivs i kalkhaltiga marker. Rikkärren kan variera från helt öppna till trädklädda samt att vissa är naturligt öppna, medan andra är beroende av röjning, slåtter eller bete. Naturlig hydrologi och hydrokemi är viktigt för naturtypen, mindre äldre ingrepp som orsakat lokal störning av myren kan ibland förekomma. Rikkärr är ofta störningsgynnade eller beroende av hävd.

Typiska arter är: axag, flugblomster, gräsull, knagglestarr, kärrknipprot, majviva, näbbstarr, snip, slåtterblomma, ängsnycklar, ängsstarr, fetbålmossa, kalkkällmossa, kandtuffmossa, klotuffmossa, korvskorpmossa, källtuffmossa, nordtuffmossa, röd skorpionmossa, späd skorpionmossa m.fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, förändrad hydrologi som t.ex förändringar i anslutande grundvattenförekomster och förändrad hydrokemi såsom förändringar av kärrvattnets kemiska parametrar, ökad näringstillförsel, mekanisk påverkan och störning av myrens torvbildning samt fragmentering och minskade populationer av karaktäristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen Rikkärr (7230) ska vara minst 6,4 hektar.
Regelbunden hävd med bete eller slåtter och efterbete, ska påverka området (ej vinterbete). Ingen skadlig ansamling av förna (t.ex. fjolårsgräs) eller igenväxningsvegetation ska finnas vid vegetationsperiodens slut. Trampskador ska inte förekomma. Vegetationen ska vara karakteristisk för rikkärr med en artrik flora och fauna. Bottenskiktet ska ha förekomst av brunmossor, inslag av vitmossor kan förekomma. Typiska och karakteristiska arter samt andra naturligt förekommande arter ska föryngra sig. Kärret ska vara naturligt näringsfattigt, tydligt påverkat av kalk och baskatjoner. Kärrens hydrologi ska vara ostörd och det ska inte finnas några avvattnande eller tillrinnande diken eller markskador som medför negativ påverkan. Grundvattenytan ska variera naturligt och vara hög under större delen av året. Rikkärrets hydrokemi ska inte vara starkt påverkad av mänskliga ingrepp och/eller övergödning. Kärret ska vara öppet (krontäckning < 30%), enstaka träd och buskar kan förekomma. Bestånd av vass och vedartad igenväxningsvegetation ska inte finnas mer än i begränsad utsträckning. För naturtypen främmande arter ska inte förekomma. Typiska arter av kärlväxter och mossor ska finnas allmänt-rikligt.

Negativ påverkan

- Befintliga och tidigare genomförda ingrepp i form av dikning och andra markavvattnande åtgärder liksom dämning påverkar naturtypens hydrologi och hydrokemi, vilket kan ge konsekvenser på vegetation och torvbildning samt torvnedbrytning. Effekterna kan vara uttorkning, ökad igenväxning och erosion.
- Avverkning av träd/skog, körning och andra åtgärder påverkar hydrologi, lokalklimat och markstruktur. Den blöta miljön är känslig för sönderkörning. Avverkning av fastmarksskog kan orsaka läckage av näringsämnen.
- Spridning av kalk, aska eller gödningsämnen ger drastiska förändringar på vegetationens artsammansättning. Motsvarande spridning av kemiska substanser i närheten kan också skada naturtypen genom luftburen deposition eller genom transport med tillrinnande vatten.
- Ökad våtdeposition av kväve kan påverka naturtypen och oka igenväxningstakten.
- Samhällsbyggande med nya kommunikationsleder, anläggningar etc kan direkt eller indirekt förstöra eller orsaka skada på naturtypen.
- Anläggning av bilvägar över eller i närheten av naturtypen kan förutom påverkan på den fysiska miljön påverka hydrologin och/eller hydrokemin i ett område.
- Många rikkärr med hävdgynnad flora hotas av igenväxning eller är under igenväxning p.g.a. av upphörd hävd. Problemet är störst i Sydsverige och beror vanligtvis på ändrad markanvändning och nedläggning av jordbruk.

Se även negativ påverkan för området som helhet.

Bevarandeåtgärder

- I de södra delarna av rikkärren finns en hel del älgört och här finns det ett behov av restaurering för att bibehålla och stärka naturvärdena.
- Ett skötselavtal eller liknande bör upprättas för den stora areal rikkärr som finns i Natura 2000-områdets södra del. Detta område bör kunna skötas med slåtter. Sen slåtter skulle gynna

arten stor ögontröst som som växer i rikkärret. Slåtterskötsel bör även bättre kunna hålla undan sly och annan igenväxningsvegetation. Om området betas ska betet anpassas med ett betesuppehåll mellan 15 juni och 15 augusti för att arten ska hinna blomma och sätta frö. Hävden av området bör vara intensivare före 15 juni och efter 15 augusti, än hitintills.
- För stor ögontröst, se även under rubriken Bevarandeåtgärder på områdesnivå. Artens åtgärdsprogram ska följas.
- Inventering av rikkärrens mossflora bör göras, då förekomsten av vilka mossarter är dåligt känd.
- Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

Se även bevarandeåtgärder för området som helhet.

Bevarandetillstånd

Rikkärren har icke gynnsamt bevarandetillstånd.

Rikkärren har i dagsläget (2017) i allmähet för mycket slyuppslag och särskilt det södra rikkärret är svagt hävdat. Med tiden och med lämplig skötsel kan rikkärrens naturvärden stärkas och öka.

9070 - Trädklädd betesmark

Areal: 0 ha. Arealen ej fastställd i regeringsbeslut

Ny Areal: 0,62 ha. Ny Areal, ännu ej fastställd i regeringsbeslut

Beskrivning

Ett mindre område med trädklädd betesmark finns i områdes nordvästra del. Uppgifter om typiska arter saknas.

Generell beskrivning av naturtypen: Naturtypen förekommer på torr-blöt och näringsfattig-näringsrik fastmark. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30-100% och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog. Naturtypen har lång hävdkontinuitet och lång trädkontinuitet och inslag av gamla träd. Bete förekommer normalt i naturtypen. Området ska hysa en från naturvårdssynpunkt värdefull artstock knuten till betespåverkan i fältskiktet och/eller till solbelysta hagmarksträd. Värden knutna till beteshävd finns. Artsammansättningen varierar beroende på geografisk belägenhet och markens produktionsförmåga. I hagmarkerna dominerar lövträd, ofta ek och björk men även lind, ask och i vissa fall tall förekommer. I den betade skogen dominerar oftast barrträd och björk, i södra Sverige även ek/bok. Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper.
Typiska arter: blåsuga, ormrot, lundstarr, stagg, klockpyrola, ängsvädd, ekspik, sotlav, läderlappslav, skogsvisslare, slåttergräsfjäril, brunfläckig pärlemorfjäril m fl.

Naturtypen är känslig för igenväxning, ökad beskuggning, näringstillförsel, bruten kontinuitet i trädskiktet. Den är också känslig för förändringar i hydrologin som t.ex. förändringar i ansluten grundvattenförekomst, fragmentering och minskade populationer av karakteristiska och typiska arter.

Bevarandemål

Arealen Trädklädd betesmark (9070) ska vara minst 0,62 hektar.
Årligt bete ska påverka naturtypens dynamik och struktur. Lövträd ska prägla betesmarken. Krontäckningen ska kunna variera mellan tätare och glesare beskogad mark. Solexponerade, varma miljöer och strukturer ska utgöra ett påtagligt inslag i området. Gran, buskar och sly/ungträd ska inte tillåtas ta överhanden eller skada de biologiskt gamla och värdefulla träden i området. För naturtypen främmande trädarter ska inte förekomma. Följande strukturer/substrat ska finnas: enstaka gamla träd, träd med grov bark med skador och håligheter, levande träd med döda träddelar, liggande död ved, stående döda eller döende träd. Typiska arter av kärlväxter, mossor och lavar ska förekomma tämligen allmänt.

Negativ påverkan

- Utebliven eller olämplig skötsel av hävdade objekt.
- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade och ljuskrävande floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete. Alltför intensivt betestryck påverkar naturtypen negativt.
- Spridning av gödsel i naturtypen påverkar floran negativt.
- Tillskottsutfodring av betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga floran.
- Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan och bör därför bara användas vid behov.

- Bristande träd- och buskföryngring hotar på sikt kontinuiteten av dessa strukturer i naturtypen.
- Markexploatering och annan markanvändningsförändring i objektet eller i angränsande områden, exempelvis dikning, byggnationer och täktverksamhet.
- Avverkningar annat än i naturvårdssyfte.
- Ökat graninslag i lövträdsbärande hagmarker.
- Luftföroreningar, främst bilavgaser från angränsande större vägar, kan utarma den känsliga epifytfloran av lavar och svampar som är knutna till gamla grova ekar. Ett ökat kvävenedfall kan förändra artsammansättningen i fältskiktet. I delar av landet kan även sur nederbörd påverka förutsättningarna för många arter.

Bevarandeåtgärder

- Sörja för ersättningsträd som efterträdare till de gamla träden.
- Välbevarad grundvattenstatus är en viktig förutsättning för att naturtypen ska ha fortsatt höga bevarandevärden.

Se även bevarandeåtgärder på områdesnivå.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet bedöms vara icke gynnsamt. Bedömningen är osäker och baseras på bistande uppgifter om typiska arter och trädsammansättning.

Dokumentation

Artportalen. ArtDatabanken SLU. www.artportalen.se. Uttag 2017-05

Jordbruksverket, 2005. Ängs- och betesmarksinventeringen 2002-2004. Objektrapport

Jordbuksverket, 2017. Uttag ur multikuben

Länsstyrelsen i Skaraborgs län, 1967. Resolution (om landskapsbildskydd Ålleberg med närmaste omgivning), dnr 16-19-003, avskrift IIIR19 18 67.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv samt områden med geografiska bestämmelser.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. Värdefulla odlingslandskap i Skaraborgs län.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län. 1994: Ängs- och hagmarker i Falköpings kommun. Rapport - 94/19.

Länsstyrelsen Västra Götalands län, 2011. Restaureringsplan för Betesmarker i Leaby, 2011-06-22.

Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (National Conservation Plan for the Agricultural Landscape). ISBN 91-620-4815-5.

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar. www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Natura-2000/.

Bilagor

Kartor:
1. Natura 2000-områdets avgränsning, beslutskarta
2. Naturtypskarta

Natura 2000 - SE0540217 Leaby

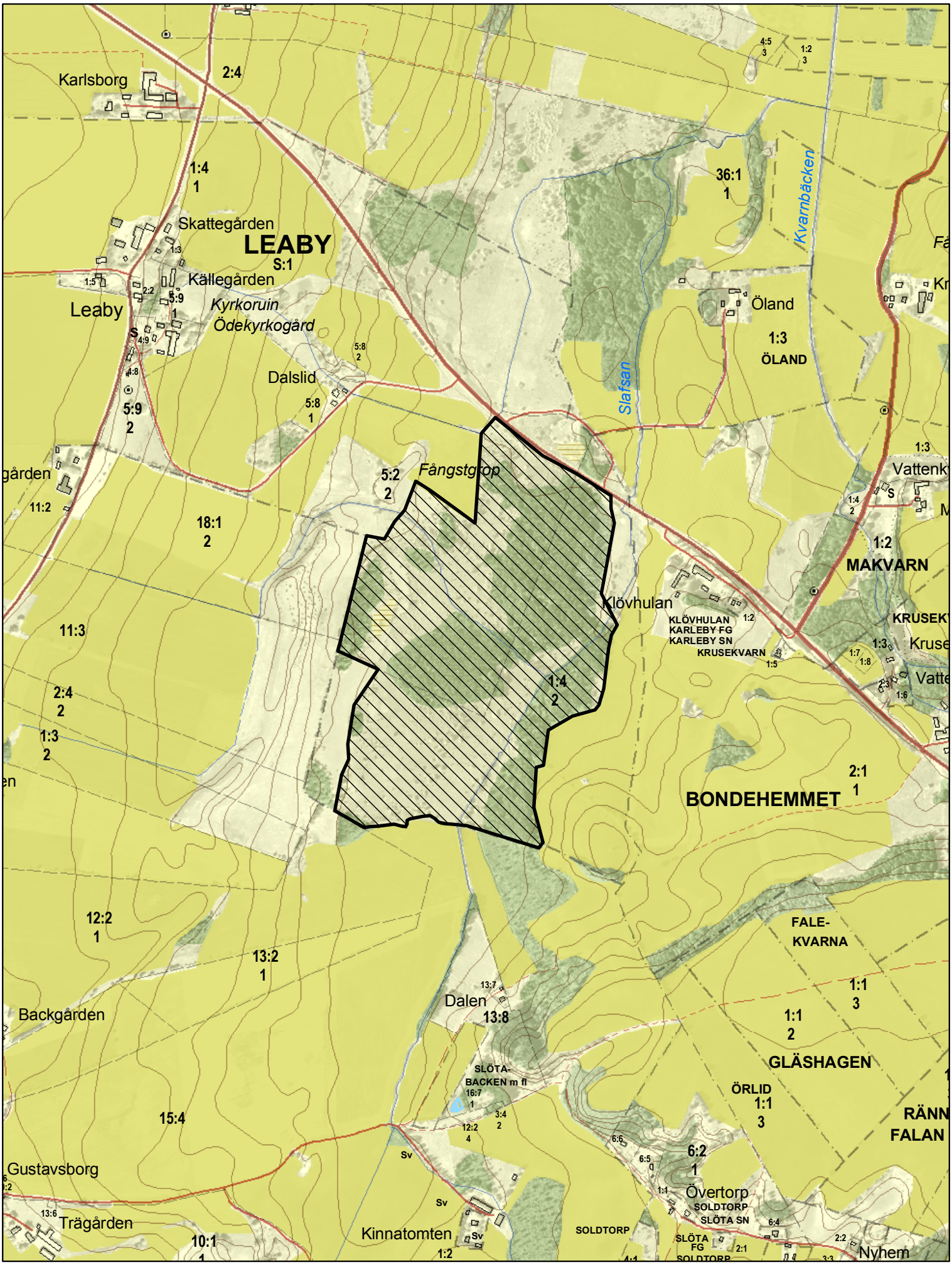

Map scale 1:10 000. Original printed 2009-01-30. Copyright Lantmäteriet 2009, dnr 106-2004/188-O.

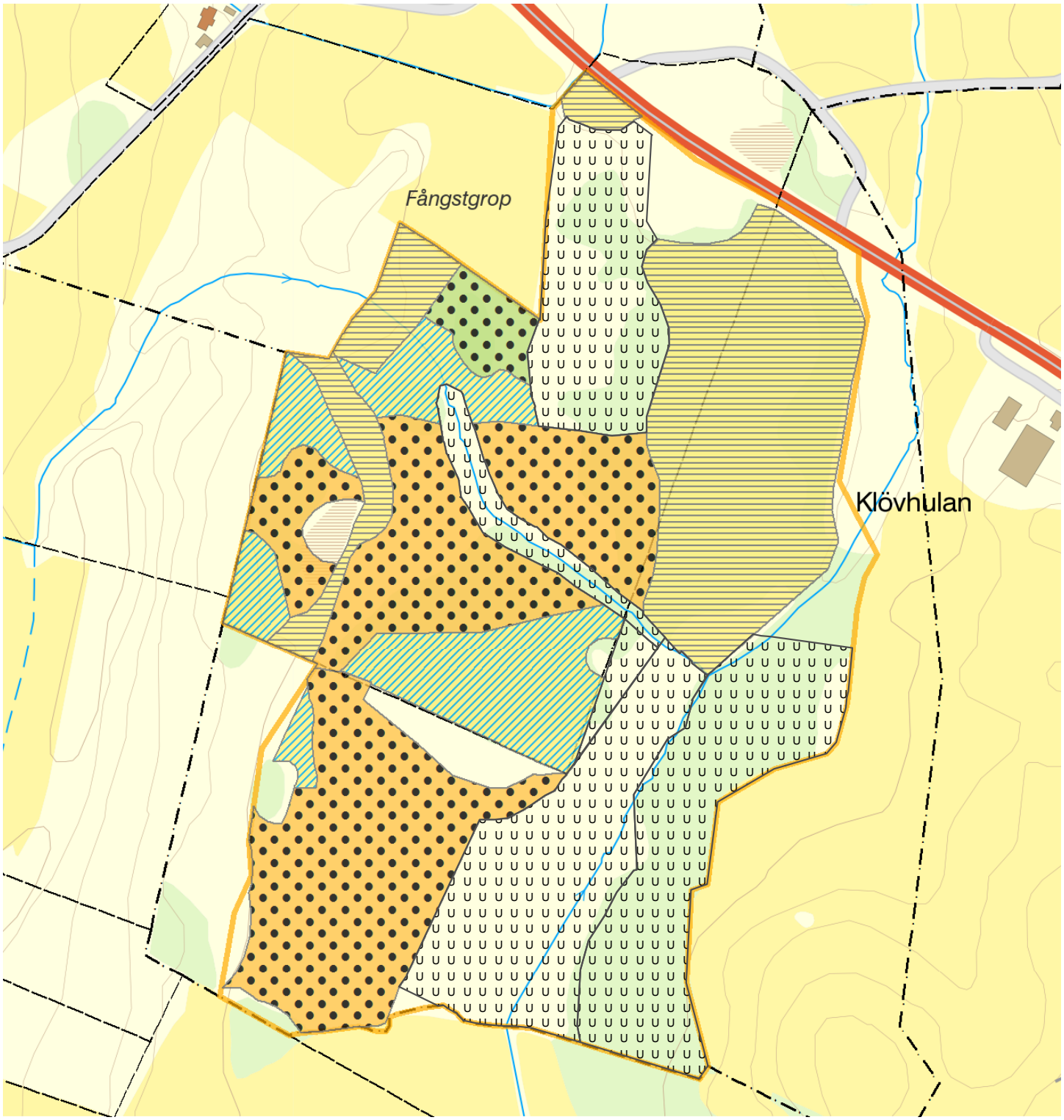

Natura 2000-naturtypskarta, Leaby SE0540217 Falköpings kommun

N

Natura 2000
Habitatdirektivet

Utvecklingsmark

6270 - Silikatgräsmarker

6410 - Fuktängar

7230 - Rikkärr

9070 - Trädklädd betesmark

0 100 200 300 Meter

Skala (i A4): 1:5 000

© Länsstyrelsen i Västra Götalands län
© Lantmäteriet Geodatasamverkan

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN